

Notitie waardering locatie voormalige Ambachtsschool

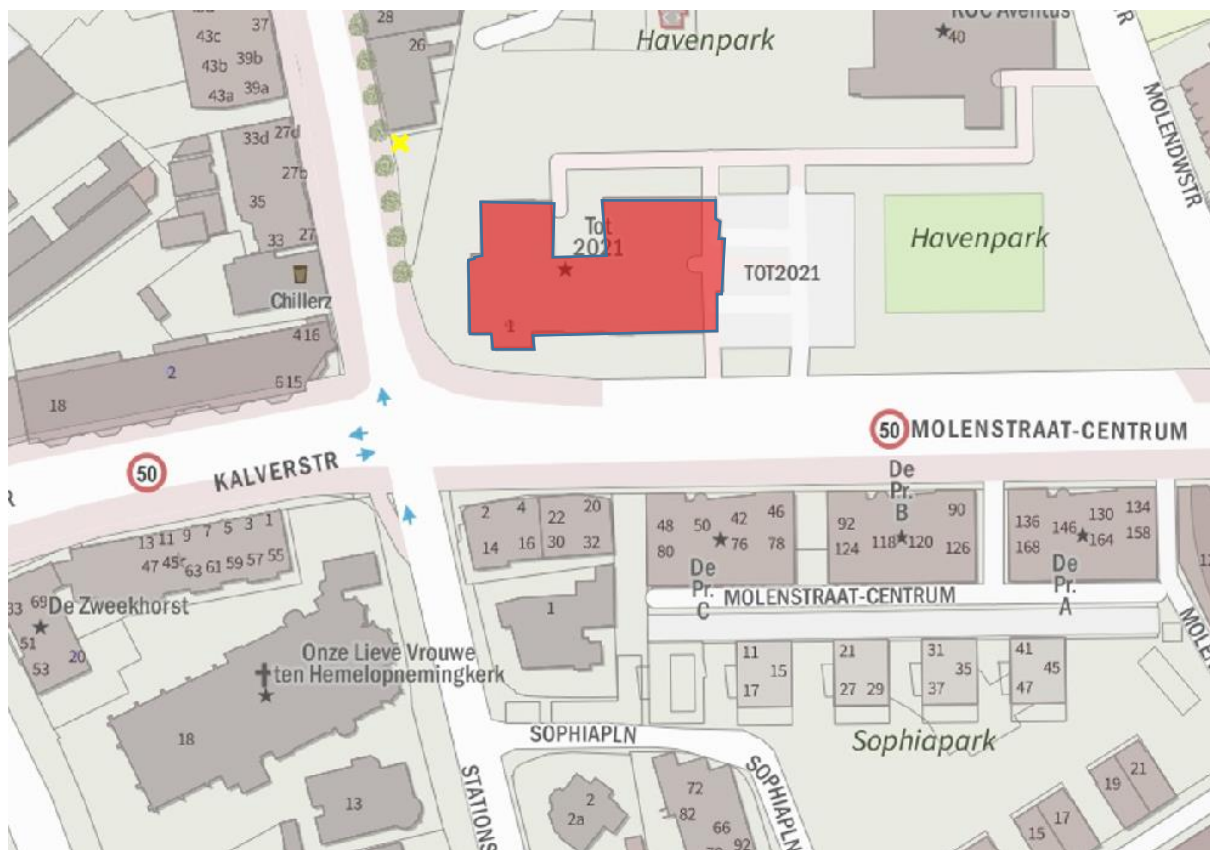
Voormalige Ambachtsschool
Molenstraat-Centrum 1
7311 XG Apeldoorn

Inleiding

Deze notitie bevat een advies met betrekking tot de beschermingsmogelijkheden van de voormalige Ambachtsschool aan de Molenstraat-Centrum in Apeldoorn. Belangrijkste onderdeel van de notitie is de waardering van het complex aan de hand van de criteria voor karakteristieke panden in Apeldoorn. Een en ander is weergegeven in tabelvorm met toelichting, zoals gebruikelijk in de rapportages “Ruimtelijke en cultuurhistorische waardering van karakteristieke bebouwing” voor de diverse bestemmingsplangebieden in de gemeente. De waardering wordt vooraf gegaan door een korte beschrijving van de locatie en de ruimtelijke context, alsmede een beknopte beschrijving van de historie van de school.

Aanduiding locatie

Het complex van de voormalige Ambachtsschool bevindt zich binnen het bouwblok tussen Stationsstraat-Korte Kanaalstraat, Molenstraat Centrum en de Molendwarsstraat, en wel op de hoek van de Stationsstraat en Molenstraat-Centrum. De voorgevel is gericht op de Stationsstraat.

Ruimtelijke context

De voormalige school maakt in feite deel uit van de lintbebouwing langs de Stationsstraat. Deze straat is in de tweede helft van de jaren 70 van de negentiende eeuw aangelegd als voorname verbindingsweg tussen het nieuwe spoorstation (1876) en het centrum van Apeldoorn, en in het bijzonder ook de in deze periode aangelegde villawijk De Parken. Ook bij het station ontstond een kleine villabuurt rond het Sophiapark. Langs de Stationsstraat ontwikkelde zich een representatieve lintbebouwing, voornamelijk bestaande uit villa's, zaken- en kantoorpanden, winkels, horecagelegenheden en enkele bijzondere gebouwen, zoals de Mariakerk

(Onze Lieve Vrouwe ten Hemelopnemingkerk, 1895-1899) en de maalterij met winkel en kantoor van de Welkoop (1922). Ook in de 1863 gestichte gasfabriek kreeg later aan de Stationsstraat een representatief hoofdkantoor.

Aan weerszijden van de Stationsstraat ontwikkelden zich woon- en werkbuurten, waarbij in het gebied ten oosten van de straat vooral kleine arbeidersbuurten ontstonden. Ook was er veel bedrijvigheid, mede in samenhang met het nabij gelegen Apeldoorns Kanaal. Ten noorden van de Ambachtsschool bevond zich tot het laatste kwart van de 20ste eeuw een kleine arbeiderswijk met diverse parallel aan de Molenstraat lopende straatjes. Sanering en de plannen ter verbreding van de Molenstraat leidden er toe dat het merendeel van deze woningen weer is verdwenen.

Ook aan de Stationsstraat veranderde in de afgelopen decennia veel. Diverse oude villa's en horecagelegenheden zijn gesloopt en vervangen door eigentijdse kantoorpanden en wooncomplexen. Hierbij trad een verdichting van de bebouwingsstructuur op. Van de oorspronkelijk veelal vrijstaande gebouwen zijn hier en daar echter voorbeelden behouden gebleven.

Ook rond de voormalige Ambachtsschool is een deel van de historische bebouwing gesloopt, waardoor de oorspronkelijke context is veranderd. Het schoolcomplex behoort hier echter samen met onder meer een aan de overzijde van de straat gelegen voormalige 19de-eeuwse horecavilla en het complex van de Mariakerk tot de historische ankerpunten in het vernieuwde straatbeeld.

Historie school

Molenstraat-Centrum 1 is een voormalig schoolgebouw, dat in zijn huidige vorm is ontstaan na een groot aantal verbouwingen en uitbreidingen van het in 1895 opgerichte Volkshuis, destijds een initiatief van diverse werkliedenverenigingen, maar ook de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en de Nationaal Christelijke Geheelonthoudersvereniging. Vanuit het Volkshuis werd in 1899 gepleit voor de oprichting van een Vakschool voor Toekomstige Ambachtsslieden, die in 1901 gestalte kreeg in de opening van de Ambachtsschool. Deze was gevestigd in het verbouwde en uitgebreide Volkshuis. Op de nieuwe school werd het onderwijs opgezet in de vorm van een avondschoon voor tekenonderwijs en voortgezet lager onderwijs, met daarnaast een winterdagschool voor praktijkonderwijs voor timmeren, smeden en verven.

Het grote succes van de school uitte zich in diverse uitbreidingen van het onderwijsaanbod, maar ook van het gebouw zelf. Al in 1905 vond de eerste uitbreiding plaats. Aan de noordoostzijde van het parallel aan de Stationsstraat gelegen hoofdgebouw is toen een forse uitbouw met vier lokalen gerealiseerd. Dit bouwdeel draagt nog altijd - half verscholen achter een later aangebrachte brandtrap - de smeedijzeren sierankers die het bouwjaar 1905 vermelden. In 1914 werd de school opnieuw uitgebreid, ditmaal met enige werkplaatsen. In de jaren 20 en 30 voegde directeur J.J. Oltmans de cursussen kleermaken, behangen, stofferen en typografie toe. Ook kwamen er opleidingen voor meubelmaken, electrotechniek en Meer Uitgebreid Technisch Onderwijs. Uiteindelijk waren nieuwe uitbreidingen noodzakelijk, in 1930 (vleugel links aan de Stationsstraat) en 1938-1939 (grote uitbreiding en vernieuwing van de voorbouw door architectenbureau J.G. en P.K. Mensink). In 1942 werd de afdeling Auto Technische School (ATS) opgericht, de eerste door het Rijk en de Gemeente gesubsidieerde autoschool in Nederland. Deze opleiding vormde vooralsnog een onderdeel van het totale cursussenaanbod van de ambachtsschool, maar werd later omgevormd tot een afzonderlijke school aan de Loolaan. Uiteindelijk waren er in het gebouw aan de Molenstraat drie scholen gesitueerd: de Ambachtsschool, de Machinistenschool en de Auto Technische School. In de naoorlogse periode volgden nieuwe opleidingen en in 1974 werd het 75 jaar schooljubileum gevierd. In 1999 vond de fusie plaats met het ROC Aventus. Enkele jaren geleden heeft deze onderwijsinstelling het complex verlaten. Tegenwoordig huist Tot2021 in gebouw, dat is omgevormd tot werkplaats voor ondernemers in creatieve beroepen en ambachten.

Waardering

De school wordt getoetst aan de hand van een vijftal ruimtelijke en cultuurhistorische criteria. Er zijn drie ruimtelijke waarden, waarbij wordt ingezoomd van gebied, via ensemble op het object. Deze benadering sluit aan bij de ruimtelijke insteek van het project. De ruimtelijke waardering krijgt dus de nadruk. Op objectniveau zijn nog een criterium historische waarde en een op de verschijningsvorm gericht criterium toegevoegd.

Ruimtelijke waarde

1. Gebied: van belang als wezenlijk onderdeel of ondersteuning van de cultuurhistorische gebiedskarakteristiek;
2. Ensemble: beeldondersteunend bij rijks- of gemeentelijke monumenten of als onderdeel van een waardevol historisch geheel;
3. Object: bijzondere betekenis voor het beeld ter plekke door beeldbepalende ligging, zichtlijnen, landmarkfunctie;

Historische waarde

4. Illustratief voor de (ontwikkelings)geschiedenis van de wijk, het dorp of het landschap;

Objectwaarde

5. Belang vanwege authenticiteit, zeldzaamheid, functie en/of vorm;

Er worden dus 5 criteria gehanteerd, waarbij -, 0, + of ++ kan worden gescoord.

- ++ = hoge waarde
- + = positieve waarde
- 0 = neutrale waarde
- = negatieve waarde

In de objectenlijst is ieder object kort gekarakteriseerd en per criterium getoetst op de aanwezige kwaliteit. In de korte waardenomschrijving wordt duidelijk waarom een -, een 0, een + of een ++ wordt gescoord.

Eindwaardering

De optelsom van de scores leidt tot het formuleren van een eindwaardering:

Hoge totaalwaarde (H): minimaal 2x ++ en 2x +;

Positieve totaalwaarde (P): minimaal 3x + en 2x 0;

Neutrale totaalwaarde (N): alles daaronder;

Definitie totaalwaarden

Hoge totaalwaarde

Alle beschermwaardige onderdelen (gebouwen, objecten en ensembles), die vanwege de voornamelijk hoge ruimtelijke waarden, historische waarden en objectwaarden van wezenlijk en onlosmakelijk belang zijn voor het projectgebied en zijn historisch-ruimtelijke gebiedskarakteristiek. Instandhouding van het gevelbeeld en/of hoofdvormen is noodzakelijk: in principe via de aanduiding Karakteristiek in het Bestemmingsplan.

Positieve totaalwaarde

Alle karakteristieke onderdelen (gebouwen, objecten en ensembles) die vanwege de voornamelijk positieve ruimtelijke waarden, historische waarden en objecten van positieve betekenis zijn voor het projectgebied en zijn historisch-ruimtelijke gebiedskarakteristiek. Instandhouding van het gevelbeeld en/of hoofdvormen is wenselijk.

Neutrale totaalwaarde

Overige historische onderdelen, die voor de ontwikkelingsgeschiedenis van het projectgebied van beperkt belang zijn, een geringe architectuurhistorische waarde bezitten en ten hoogste een neutrale of positieve betekenis voor het straatbeeld bezitten. De waarde is niet dusdanig, dat instandhouding van het gevelbeeld en/of hoofdvormen noodzakelijk is.

In onderstaande tabel is de waardering van de voormalige Ambachtsschool weergegeven. Het complex scoort voldoende voor de aanduiding “karakteristiek gebouw”.

	Korte karakteristiek	1	2	3	4	5	W
<p>Molenstraat-Centrum 1</p> 	<p>Complex van de voormalige Ambachtsschool, gesticht in 1901, maar in zijn huidige vorm tot stand gekomen na verschillende verbouwingen en uitbreidingen in 1905, 1914, 1930 en 1938-1939 en enkele naoorlogse toevoegingen. Met name deze laatste grote verbouwing, naar ontwerp van J.G. en P.K. Mensink in de stijl van de Nieuwe Haagse School, bepaalt het gezicht van het complex. Het bestaat uit verschillende gekoppelde en deels in elkaar geschoven en ten opzichte van elkaar verspringende volumes met drie of vier bouwlagen, bakstenen gevels en platte daken, veelal met grote dakoverstekken. Op de hoek Molenstraat-Stationsstraat ligt het hoogste bouwdeel, dat ook nog wordt gemarkeerd door een asymmetrisch geplaatste toren met uurwerken en een uitbouw met trappenhuisvenster. Aan de voorzijde (Stationsstraat) domineren de sobere strakke bouwdelen uit de jaren 30, aan de noord- en zuidkant zijn nog de bouwdelen zichtbaar uit de beginperiode van de school (1905, 1914) met vensters met gemetselde segmentbogen. Hoewel de vensterdetails overal zijn vernieuwd is het complex in hoofdvormen betrekkelijk gaaf gebleven.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Van groot belang als nog zichtbaar onderdeel van de representatieve lintbebouwing langs de Stationsstraat, die vanaf het einde van de 19de eeuw tot ontwikkeling kwam. De Stationsstraat behoort tot de belangrijkste straten in het centrum van Apeldoorn en verbindt sinds circa 1876 het centrum en de villawijk De Parken met het stationsgebied. 2. Het complex heeft enige ensemblewaarde als onderdeel van een waardevol historisch geheel, te weten de in de 19de eeuw aangelegde representatieve Stationsstraat tussen het station en villawijk De Parken. Het ensemble bestaat uit onder meer de relictten van de villabebouwing en de rijks-monumentale neogotische Mariakerk met bijgebouwen; 3. Het complex heeft voor het beeld ter plekke een hoge stedenbouwkundige waarde, door de beeldbepalende ligging op een straathoek; de opvallende en prominente hoofdvorm met toren verleent het complex een landmarkfunctie in het gebied; 4. Het complex heeft een hoge historische waarde als voormalige Ambachtsschool, een onderwijsinstelling die van grote betekenis is geweest in Apeldoorn en zelfs landelijke bekendheid genoot. De oorspronkelijke functie is nog goed aan het gebouw afleesbaar; 5. Het gebouw is van belang vanwege de redelijke mate van gaafheid en de markante verschijningsvorm in voor de bouwtijd kenmerkende bouwstijl, aan de voorzijde overwegend bepaald door de Nieuwe Haagse School, naar ontwerp van het bekende Apeldoornse bureau Mensink; 	++	+	++	++	+	H

Datum: 7 maart 2017
 Advies: CeesJan Frank, Monumenten Advies Bureau

Bronnen /literatuur

Monumenten Advies Bureau, *Van oud naar nieuw. Negen sectorlocaties van ROC Aventus Apeldoorn voor de overgang naar de nieuwbouw in 2007*, Documentatie in opdracht van ROC Aventus in Apeldoorn, juni 2006, p.21-44.

Monumenten Advies Bureau, *Gebied binnenstad zuid-oost. Ruimtelijke en cultuurhistorische waardering van de karakteristieke bebouwing*, onderzoek in opdracht van de gemeente Apeldoorn, maart 2011.

Els Bet, Heide Hinterthür en Leon van Meijel, *Binnenstad Apeldoorn. Cultuurhistorische en ruimtelijke analyse*, in opdracht van de gemeente Apeldoorn, mei 2009.